

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(individual Study)

ระบบกำลังพลสำรอง ภายใต้หลักนิติธรรม

จัดทำโดย พลโท จิรวินัย เดชจรัสศรี
รหัส ๖๔๐๙๐๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย (นธป.) รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ระบบกำลังพลสำรอง ภายใต้หลักนิติธรรม

พล.ท. จีรวิทย์ เดชจรัสศรี^๑

บทนำ

เนื่องจากภารกิจด้าน การรักษาความมั่นคง การพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ การพัฒนาประเทศ ป้องกันประเทศ แก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ และช่วยเหลือประชาชน เป็นภารกิจหลักของกระทรวงกลาโหม ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว กระทรวงกลาโหมจำเป็นต้องจัดให้มีกำลังพลที่พร้อมปฏิบัติหน้าที่ แต่กำลังทหารประจำการนั้นไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ หากจะมีการเพิ่มจำนวนทหารประจำการจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของประเทศเป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อด้านเศรษฐกิจมากจนเกินความจำเป็น กระทรวงกลาโหมจึงต้องจัดให้มีกำลังพลสำรองขึ้นให้เป็นส่วนหนึ่งของกองทัพ เพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่ประเทศชาติ ทั้งในยามสงบ และยามสงคราม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ

ประเทศไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในส่วนของกำลังพลสำรองที่ต้องเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งการจัดระบบกำลังพลสำรองที่เข้มแข็งจะเป็นส่วนเสริมให้การปฏิบัติหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในอดีตจะพบว่ากองกำลังพลสำรองจะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ต่อเมื่อเกิดภัยคุกคามทางทหาร หรือในยามสงคราม โดยกำลังพลสำรองถือเป็นกำลังยุทธศาสตร์ที่ทำให้กองทัพสามารถทำการรบได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่ในปัจจุบันเมื่อโลกได้เปลี่ยนแปลงไปภัยคุกคามที่เคยเกิดขึ้นก็ได้เปลี่ยนรูปแบบตามไปด้วย กลายเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งมีความสลับซับซ้อน และมีโอกาสทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่น ความแตกแยกทางความคิดของคนในสังคม, ภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและโรคระบาด รวมถึงปัญหาอาชญากรรม ซึ่งภัยบางอย่างเป็นภัยที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ โดยภัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจเกิดส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม เศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ การที่กองทัพระดมกำลังทหารประจำการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อภารกิจหลัก จึงจำเป็นต้องจัดให้มีระบบกำลังพลสำรอง เพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับกำลังประจำการเพื่อให้การปฏิบัติภารกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกำลังพลสำรองถือว่าเป็นส่วนสำคัญของกองทัพ มีสิทธิ หน้าที่ที่จะรับการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ แบบธรรมเนียมทหารที่กำหนดให้ทหารทุกคนปฏิบัติ และห้ามปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากกฎเกณฑ์ข้างต้นแล้ว การจัดระบบกำลังพลสำรองจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม โดยให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบ แบบธรรมเนียมทหาร ทั้งนี้ การปกครองบังคับบัญชาของ

^๑ รองเจ้ากรมเสมียนตรา

ผู้บริหารที่ต้องยึดหลักกฎหมายในการพิจารณาตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยความเป็นธรรม ภายใต้หลักนิติธรรม ยึดกฎเกณฑ์ที่ไม่เอินเอียง จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่ระบบกำลังพลสำรอง

การจัดระบบกำลังพลสำรองโดยใช้หลักนิติธรรมจึงมีความจำเป็นต่อกองทัพในฐานะเป็นองค์กรของรัฐ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามทำนองคลองธรรม ทำให้กำลังพลมีคุณภาพและเปี่ยมด้วยคุณธรรม ดังนั้น การศึกษาเรื่องนี้จะได้ทราบถึงระบบกำลังพลสำรองภายใต้หลักนิติธรรม

เนื้อหา

๑. หลักนิติธรรม

๑.๑ วิวัฒนาการของหลักนิติธรรม

คำว่า “หลักนิติธรรม” นั้น นักกฎหมายไทยแปลมาจากคำว่า “The Rule of Law” ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายอังกฤษ โดยมีความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่ควรต้องถูกปกครองโดยมนุษย์ แต่ควรจะต้องถูกปกครองโดยกฎหมาย

นักกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษที่มีบทบาทมากที่สุดคนหนึ่งในการช่วยพัฒนาหลักนิติธรรม คือ เอ.วี. ไดซี (A.V. Dicey ค.ศ. ๑๘๓๕-๑๙๒๒) ได้อธิบายความหมายของหลักนิติธรรมว่า หลักนิติธรรมจะต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา และหลักนิติธรรมนั้นย่อมมีเนื้อหาที่สำคัญคือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน (the ordinary law of the land) ซึ่งบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลาย (ordinary courts) จะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว หลักนิติธรรมในความหมายนี้ย่อมปฏิเสธความคิดทั้งหลายทั้งปวงที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต้องเคารพต่อกฎหมาย บุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษหากไม่ได้กระทำการอันผิดกฎหมาย และไม่มีผู้ใดทั้งสิ้นแม้แต่พระมหากษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้^๒ ซึ่งจากแนวคิดของไดซีสามารถอธิบายได้ ๓ ประการ ได้แก่

ประการแรก ไม่มีผู้ใดจะถูกลงโทษหรือถูกกระทำให้เสียหายโดยชอบด้วยกฎหมายทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน เว้นแต่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดต่อกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยชอบธรรม

ประการที่สอง ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายและอยู่เหนือบุคคลอื่นไม่ว่าบุคคลนั้นจะมียศหรือตำแหน่งใด ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกัน

ประการที่สาม หลักการทั่วไปรัฐธรรมนูญคือผลการตัดสินใจทางด้านตุลาการ โดยจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลที่จะถูกนำมาพิจารณาต่อหน้าศาล

ลอน แอล. ฟูลเลอร์ (Lon L. Fuller) ^๓ ค.ศ. ๑๙๖๔ นักนิติศาสตร์ที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกันที่เห็นว่าการกฎหมายที่จะทำให้หลักนิติธรรมปรากฏเป็นจริงได้นั้นต้องมีลักษณะสำคัญ คือ

๑. กฎหมายจะต้องบังคับเป็นการทั่วไปกับบุคคลทุกคน ไม่เว้นแม้แต่องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ
๒. กฎหมายจะต้องได้รับการประกาศใช้อย่างเปิดเผย
๓. กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นให้มีผลบังคับไปในอนาคต ไม่ใช่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับย้อนหลังไปในอดีต

^๒ สราทิส ไพเราะ, ผลคำวินิจฉัยของศาลต่อกรกระทำปฏิวัติรัฐประหาร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๒๕๕๙), หน้า ๓๔

^๓ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาคานต์, หลักนิติธรรม, ในรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ ๙๐ ปี ธรรมศาสตร์อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ (กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๑

๔. กฎหมายจะต้องได้รับการตราขึ้นโดยมีข้อความที่ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการบังคับที่ไม่เป็นธรรม

๕. กฎหมายจะต้องไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกันเองกฎหมายจะต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่อาจเป็นไปได้

๖. กฎหมายต้องมีความมั่นคงตามสมควร แต่ก็ต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

๗. กฎหมายที่ได้รับการประกาศใช้แล้วจะต้องได้รับการบังคับให้สอดคล้องต้องกันกล่าวคือต้องบังคับการให้เป็นไปตามเนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้วนั้น

ความหมายของหลักนิติธรรมของนักวิชาการกฎหมายในประเทศไทย ยังได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรม ในหลายความหมาย ดังนี้

ศาสตราจารย์ประยูร กาญจนดุล^๔ เรียก The Rule of Law ที่ใช้ในประเทศไทยว่า “นิติธรรมไทย” โดยอธิบายว่า “หลักอันเป็นพื้นฐานในการที่จะบัญญัติกฎหมายเพื่อเกิดความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมขึ้นในบ้านเมืองโดยใช้กฎหมายเป็นหลัก หลักนิติธรรมไทยจึงหมายถึงหลักนิติธรรมที่เป็นหลักพื้นฐานในการบัญญัติกฎหมายไทยให้เป็นที่ไปด้วยความยุติธรรม”

นอกจากนั้นได้แยกแยะให้เห็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรมว่าประกอบด้วย

๑. การปกครองรัฐต้องเป็นการปกครองโดยกฎหมาย กล่าวคือ ต้องเป็นการปกครองที่เป็นธรรมภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ กฎหมายจะกำหนดหลักการและจำกัดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของฝ่ายผู้ปกครองรัฐไว้อย่างแน่ชัดและกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเอกชนผู้อยู่ใต้การปกครองโดยศาล เพื่อควบคุมการกระทำของผู้มีอำนาจปกครองรัฐมิให้ขัดต่อกฎหมายหรือนอกเหนือกฎหมาย

๒. สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของเอกชนผู้อยู่ใต้การปกครองต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

๓. เอกชนผู้อยู่ใต้การปกครองย่อมเสมอกันตามกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ศาสตราจารย์ธานีรินทร์ กรัยวิเชียร เสนอคำนิยามหลักนิติธรรมว่า “หลักนิติธรรม” ก็คือหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยโดยที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราษฎร หากมีข้อพิพาทใดๆเกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรมตามกฎหมายบ้านเมืองที่

^๔ วิชาญ เครื่องงาม, หลักนิติธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ, เอกสารบรรยายในที่ประชุมสำนักธรรมศาสตร์และการเมือง กรุงเทพมหานคร ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒, หน้า ๑๘-๑๙

ถูกต้องและเป็นธรรม^๕ รวมทั้งยังมีพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับการใช้คำว่า “นิติธรรม” ในวาระต่างๆ ดังนี้

“กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่เพื่อรักษาบทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินก็มีได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ว่าขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามเป็นจริงด้วย”^๖

หลักนิติธรรมของผู้ศึกษา หมายถึง หลักพื้นฐานทางกฎหมายที่นำมาใช้กับประชาชนทุกคน เพื่อให้เกิดความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้หนึ่งผู้ใด หรือกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใด และไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายหรืออยู่เหนือบุคคลอื่น ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายที่เท่าเทียมกัน นอกจากนี้หลักนิติธรรมที่เป็นหลักพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว ในกระทรวงกลาโหมยังตระหนักและให้ความสำคัญต่อหลักนิติธรรม แม้จะมีได้บัญญัติเป็นกฎหมายโดยตรงแต่ได้ออกระเบียบซึ่งบังคับใช้กับข้าราชการกระทรวงกลาโหม หากข้าราชการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว ก็จะมีบทลงโทษ ระเบียบนี้มีชื่อว่า ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยประมวลจริยธรรม พ.ศ.๒๕๕๑

๑.๒ หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำหรับประเทศไทยนั้น หลักนิติธรรมได้ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นกฎหมายที่สูงสุดของประเทศ จากการศึกษาพบว่ามีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ มาตรา ๓ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๕๒ ดังนี้

มาตรา ๓ บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และ หลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และความผาสุกของประชาชนโดยรวม”^๗

มาตรา ๒๖ บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลก้ำจัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะ

^๕ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำบรรยายเรื่องหลักนิติธรรมในการอบรมหลักสูตรภาคจริยธรรม สำนักอบรมกฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา สมัยที่ ๖๑ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ขวณพิมพ์ ๕๐ จำกัด, ๒๕๒๒), หน้า ๒๓

^๖ อรรถพล ใหญ่สว่าง, “หลักนิติธรรม”, จุลนิติ มกราคม – กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗, คำนวณที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๔, จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/๙๓/fileups/๒๗๒/files/S%E๐%B๙%๘๘sub_Jun/๓journal/๑๖๖๖%๒๐jun_๑๑_๑.pdf

^๗ มาตรา ๓ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง”^{๘๔}

มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครอง หรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”^{๘๕}

มาตรา ๕๒ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชนเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศตระหนักถึงความสำคัญของหนักนิติธรรมของบุคคลทุกคนไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งในองค์กรใด หรือกระทั่งบุคคลธรรมดาที่ต้องได้รับความเสมอภาคอย่างเช่นทหาร ไม่ว่าจะอยู่ในยศ ตำแหน่งใดย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป”^{๘๖}

^{๘๔} มาตรา ๒๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^{๘๕} มาตรา ๒๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^{๘๖} มาตรา ๕๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๒. กระทรวงกลาโหมกับหลักนิติธรรม

พระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑

มาตรา ๗ การบริหารราชการของกระทรวงกลาโหม ต้องดำเนินการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เว้นแต่ในกรณีใดที่มีความจำเป็นในการบริหารราชการของกระทรวงกลาโหม อาจกำหนดวิธีปฏิบัติราชการให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติราชการของกระทรวงกลาโหม เป็นการเฉพาะสำหรับกรณีนั้นได้ โดยให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา^{๑๑}

มาตรา ๘ กระทรวงกลาโหม มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิทักษ์รักษาเอกราชและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร จากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในราชอาณาจักร ปรามปรามการกบฏและการจลาจล โดยจัดให้มีและใช้กำลังทหารตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามที่มีกฎหมายกำหนด

(๒) พิทักษ์รักษาปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนสนับสนุนภารกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์

(๓) ปกป้อง พิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พัฒนาประเทศ เพื่อความมั่นคงตลอดจนสนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ การป้องกัน และแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน

(๔) ศึกษา วิจัย พัฒนา และดำเนินการด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ และพลังงานทหารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ และด้านกิจการอวกาศเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร

ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงกลาโหมและความมั่นคงของประเทศ

(๕) แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือบุคคลใดเพื่อกระทำการหรือพิจารณา หรือสอบสวนใดๆ เกี่ยวกับราชการของกระทรวงกลาโหมก็ได้

(๖) วางแผน พัฒนา และดำเนินการเกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารราชการทั่วไปของกระทรวงกลาโหมให้สามารถติดต่อเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ^{๑๒}

๓. ยุทธศาสตร์ชาติ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๖๕^{๑๓} รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน

^{๑๑} มาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช ๒๕๕๑

^{๑๒} มาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช ๒๕๕๑

^{๑๓} มาตรา ๖๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง เป้าหมายเพื่อให้ประเทศชาติมีความมั่นคงปลอดภัย มีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรม การเคารพความหลากหลาย และหลักธรรมาภิบาล มีความพร้อมเผชิญเหตุ และรับมือกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงในทุกมิติ ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง เป็นภูมิคุ้มกันให้ประชาชนอยู่ดี กินดี และมีความสุขส่งเสริมการบริหารและการพัฒนาประเทศในทุกด้านต่อไป^{๑๔}

๓.๑ ยุทธศาสตร์ทหาร

ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ คือ การเตรียมกำลัง การวางกำลัง การใช้กำลังและการประสานยุทธศาสตร์ทั้งสามเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติตามที่กำหนดไว้ในนโยบายแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ทหารควรเริ่มต้นจากแนวความคิดของการใช้กำลังเพราะการวางแผนจะใช้กำลังทหารอย่างไรจะเป็นข้อพิจารณาว่าเราจะเตรียมกำลังทหารขนาดไหน จะวางกำลังที่ใด และการประสานการใช้กำลัง การเตรียมกำลัง และการวางกำลังควรเป็นอย่างไร สำหรับยุทธศาสตร์ปฏิบัติการเป็นศิลป์และศาสตร์ของการวางแผน การประสานสอดคล้อง และการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติการทั่วยุทธบริเวณเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ความมั่นคงแห่งชาติ^{๑๕}

๓.๒ ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๕ ที่เกี่ยวข้องมี ๒ ประการ คือ ประการแรก ภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติ แบ่งได้ ๒ ลักษณะ คือ

ภัยคุกคามแบบดั้งเดิม (Traditional Threat) ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งทางทหาร อันเนื่องมาจากปัญหาเส้นเขตแดน รวมทั้งการแย่งชิงทรัพยากรและแหล่งพลังงาน

ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เป็นภัยคุกคามที่หน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานด้านการข่าวพิจารณาว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงต่างๆ ต่อรัฐ สังคม ประชาชน หากไม่ดำเนินการป้องกันแก้ไข หรือดำเนินการล่าช้า ปัญหาอาจรุนแรงมากขึ้น และขยายตัวไปสู่รัฐ หรือภูมิภาคอื่น ซึ่งภัยคุกคามรูปแบบใหม่นั้นจะแตกต่างจากรูปแบบเดิม ที่มุ่งเน้นการใช้กำลังทหาร หรือการทำสงครามระหว่างกัน มีรูปแบบไม่ซับซ้อน แต่ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการกระบวนกร เป็นอุปสรรคต่อการติดตาม ตรวจสอบ แก้ไขปัญหาของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งภัยคุกคามรูปแบบใหม่มี ๙ ประเภท^{๑๖} ประกอบด้วย

๑. ความแตกแยกทางความคิดของคนในสังคม
๒. ความไม่เชื่อมั่นต่อระบบและสถาบันการเมือง
๓. การขาดความสมดุลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

^{๑๔} รายงานสรุปผลดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๓, ค้นเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๔, จาก http://nscr.nesdc.go.th/nscr_report/

^{๑๕} ยุทธนาสินธุ์ ศรีนุรัตน์เดชา, “ยุทธศาสตร์ทหาร ยุทธศาสตร์ปฏิบัติการ”, วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, หน้า ๑๐

^{๑๖} ข้อมูลความรู้เพื่อสนับสนุนการดำเนินการโครงการพัฒนาและขยายเครือข่ายประชาชนด้านการข่าว กระทรวงมหาดไทย, ค้นเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๔, จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER๔/DRAWER๐๔๕/GENERAL/DATA๐๐๐๐/๐๐๐๐๑๔๗.PDF>

๔. ภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและโรคระบาด
๕. ปัญหาความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
๖. การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ
๗. แรงงานต่างด้าวและผู้หลบหนีเข้าเมือง
๘. ขบวนการลักลอบจำหน่ายยาเสพติด
๙. ปัญหาด้านความยากจน

ประการที่สอง วัตถุประสงค์มูลฐานด้านการป้องกันประเทศ ได้แก่

๑. ประเทศมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทหาร
๒. สถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขดำรงอยู่อย่างมั่นคง
๓. ประเทศและประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ
๔. สถานการณ์ภายในประเทศมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
๕. พลังอำนาจแห่งชาติทุกด้านมีความพร้อมในการป้องกันประเทศร่วมกัน
๖. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในประชาคมอาเซียน
๗. การมีเกียรติและศักดิ์ศรีของชาติ ในประชาคมระหว่างประเทศ

๔. กำลังพลสำรอง

๔.๑ ที่มาของกำลังพลสำรอง

กิจการกำลังพลสำรองถือกำเนิดโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า) ทรงเป็นพระบิดาแห่งกิจการกำลังพลสำรองของไทย กำหนดให้ทุกวันที่ ๖ พฤษภาคมของทุกปีเป็นวันสำคัญของหน่วยงาน โดยได้ทรงริเริ่มกำลังพลสำรองไว้ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ประเทศชาติ ทั้งในยามสงบ และยามสงคราม จึงเป็นรากฐานของการดำเนินการพัฒนาระบบกำลังพลสำรอง เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ ปัจจุบันอาศัยพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ และกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองทัพบก กองทัพไทย กระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๒ และต่อมาได้มีการเปลี่ยน ชื่อเดิมของหน่วยบัญชาการกำลังพลสำรอง (นสร.) เป็นหน่วยบัญชาการรักษาดินแดน (นรด.) ตามมาตรา ๑๗ ของพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว โดยให้ทำหน้าที่วางแผน อำนวยการ ประสานงาน กำกับดูแลและดำเนินการเกี่ยวกับกิจการกำลังพลสำรองทั้งปวง กิจการสัสดี รวมทั้งปกครองบังคับบัญชาหน่วยทหารที่กระทรวงกลาโหมกำหนดให้มีผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการรักษาดินแดนเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ กำลังพลสำรองถือเป็นกำลังยุทธศาสตร์ที่ทำให้กองทัพสามารถทำการรบได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน มีผลโดยตรงต่ออำนาจทางทหารของชาติ ความมั่นคงของประเทศจำเป็นต้องอาศัยกำลังทหารเข้าทำหน้าที่ปฏิบัติงานในส่วนสำคัญของประเทศ ดังนั้นประเทศไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในส่วนของกำลังพลที่ต้องเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่เป็น

ส่วนสำคัญที่ทำให้คุณภาพของกำลังพลมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานที่มีความเสี่ยงภัยต่อการรุกรานของศัตรูทั้งในยามปกติและในยามสงคราม ดังนั้นรัฐบาลไทยมีความจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรการฝึกนักศึกษาวิชาทหารให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

๔.๒ ความสำคัญของกำลังพลสำรองและความจำเป็นของกำลังพลสำรอง

กำลังพลสำรองเป็นกำลังทางยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญในการรักษาความมั่นคงและอธิปไตยของชาติในยามปกติ กำลังพลสำรองเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติสาธารณะในรูปแบบต่างๆ เมื่อประเทศเข้าสู่ภาวะสงครามกำลังพลสำรองจะเข้ารับราชการทหาร ในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับกำลังทหารประจำการในการป้องกันประเทศ กำลังพลสำรองจึงเป็นเครื่องชี้วัดอย่างหนึ่งว่าประเทศมีความมั่นคงมากน้อยเพียงใด หากกำลังพลสำรองมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายละจิตใจพร้อมที่จะเสียสละเพื่อความมั่นคงของประเทศ ประชาชนทุกคนในชาติจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความปกติสุข ยังคงรักษาเอกราชของชาติไทยไว้ได้ตลอดไป

ในปัจจุบัน โอกาสที่จะเกิดภัยสงครามขนาดใหญ่จะเกิดขึ้นได้ไม่บ่อยนัก แต่ไม่ใช่จะไม่มีโอกาสเกิดขึ้น แต่ภัยอีกประเภท คือ ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก กระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายภารกิจในการพิทักษ์รักษาเอกราชและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร พัฒนาประเทศ ป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ และช่วยเหลือประชาชนจากภารกิจดังกล่าว กระทรวงกลาโหมจึงจำเป็นต้องจัดกำลังพลให้พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ แต่การดำรงสภาพกำลังทหารประจำการไว้เป็นจำนวนมากในภาวะปกติเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของประเทศ จึงต้องจัดให้มีกำลังพลสำรองที่เข้มแข็ง โดยกำลังเหล่านี้เคยได้รับการฝึกจากกองทัพมาแล้ว มีการหมุนเวียนเข้ามารับราชการทหารเสริมกำลังทหารประจำการให้เป็นส่วนหนึ่งของกำลังกองทัพ^{๑๗}

เป้าหมายสูงสุด คือ หากเกิดภัยพิบัติสาธารณะ เช่น อุทกภัย วาตภัย ภัยธรรมชาติต้องสามารถเรียกกำลังพลสำรองเข้ามาสนับสนุน เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา ซึ่งเป็นรูปแบบการใช้กำลังพลสำรองที่ประเทศต่างๆ ได้บัญญัติหน้าที่ไว้ในกฎหมายหรือหากเกิดภัยคุกคามทางทหารที่ต้องใช้กำลังทหารขนาดใหญ่เพื่อการป้องกันประเทศ^{๑๘}

เนื่องจากภารกิจด้านการป้องกันประเทศ การรักษาความมั่นคง การพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ และการพัฒนาประเทศ เป็นภารกิจหลักของกระทรวงกลาโหม ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว กระทรวงกลาโหมจำเป็นต้องจัดให้มีกำลังพลที่พร้อมปฏิบัติหน้าที่ แต่ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณจึงไม่สามารถดำรงสถานภาพ กำลังรบไว้ในคราวเดียวกันเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องใช้การหมุนเวียนกำลัง ซึ่งการจัดระบบกำลังสำรอง ที่เข้มแข็งจะเป็นส่วนเสริมให้การปฏิบัติหน้าที่ของ

^{๑๗} สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติกำลังพลสำรอง พ.ศ.๒๕๕๘ ,บทความพิเศษ กองการกำลังพล กรมการสรรพกำลังกลาโหม, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๗

กระทรวงกลาโหมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปัจจุบันกองทัพมีทหารกองประจำการไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติภารกิจของกองทัพ ซึ่งหากกองทัพต้องการกำลังทหารมากกว่านี้จะต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้ การใช้กำลังพลสำรองจึงเป็นทางออก โดยการรับบุคคลเข้าเป็นกำลังพลสำรอง ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติกำลังพลสำรอง พ.ศ. ๒๕๕๘ และอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ จำนวนอัตราส่วนกำลังพลสำรอง และทหารกองหนุนนั้นมีความแตกต่างกันมาก ด้วยเหตุนี้ ประเทศจึงมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมทั้งอัตราจำนวนของกำลังพลสำรองในปัจจุบัน และในอนาคต

๔.๓ องค์ประกอบของระบบกำลังสำรอง^{๑๙} มีดังนี้

๔.๓.๑ ระบบการผลิต เป็นกรรมวิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งกำลังสำรองเพื่อปฏิบัติตามแผนป้องกันประเทศ โดยการผลิตกำลังสำรองจะประกอบด้วย นายทหารสัญญาบัตรกองหนุน นายทหารประทวนกองหนุน และพลทหารกองหนุน

๔.๓.๒ ระบบการควบคุม เป็นระบบที่ต่อเนื่องมาจากระบบการผลิต การควบคุมที่ดีจะต้องประกอบด้วยเอกสารหลักฐานที่สมบูรณ์ซึ่งจะส่งผลให้การเตรียมพลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยความสัมพันธ์ของระบบการควบคุมกำลังพลสำรองกับระบบอื่น ๆ มีดังนี้

๔.๓.๒.๑ ระบบการควบคุมกับระบบการผลิต ขั้นตอนการผลิตกำลังพลสำรองทุกประเภทสิ้นสุดที่การนำตัวกำลังพลสำรองขึ้นทะเบียนกองประจำการ และปลดเป็นกองหนุนเรียบร้อย ขั้นตอนการควบคุมจะรับช่วงการควบคุมกำลังพลสำรองตั้งแต่กำลังพลที่อยู่ในขั้นตอนการผลิตขึ้นทะเบียนกองประจำการ และปลดเป็นกองหนุนเรียบร้อย จำนวนของกำลังพลสำรองที่เข้าสู่ขั้นตอนการผลิตเท่าใด จะต้องเป็นกำลังพลสำรองของกองทัพเท่านั้น

๔.๓.๒.๒ ระบบการควบคุมกับระบบการเรียกพลหรือระดมพล การเรียกพลหรือระดมพลหน่วยที่มีหน้าที่ในการเรียกพลหรือระดมพลจะดำเนินการเรียกกำลังพลสำรองเข้ารับราชการตามรายชื่อที่บรรจุอยู่ในบัญชีบรรจุกำลังของหน่วยกำลังพลสำรองที่จะสนับสนุนให้หน่วยนำไปจัดทำบัญชีบรรจุกำลังควรจะเป็นกำลังพลสำรองที่ผ่านการตรวจสอบสภาพทหารกองหนุน จากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมกำลังพลสำรองว่าเป็นกำลังพลสำรองที่มีตัวตนอยู่จริง สามารถให้การสนับสนุนต่อกองทัพในการเข้ารับราชการเมื่อมีการเรียกพลหรือระดมพลได้ หน่วยที่มีหน้าที่ในเรียกพลหรือระดมพล จะต้องประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมกำลังพลสำรองเพื่อมีการปรับแก้ เปลี่ยนแปลงบัญชีที่ใช้ในการควบคุมกำลังพลสำรองให้มีข้อมูลที่ทันสมัย โดยเฉพาะภูมิลาเนา สถานที่ ประกอบอาชีพ วิธีการติดต่อ หรือบุคคลที่สามารถติดต่อกับเพื่อให้การสนับสนุนต่อการเรียกพลหรือระดมพลได้

๔.๓.๒.๓ ระบบการควบคุมกับระบบฝึกการศึกษา หน่วยที่ทำหน้าที่ควบคุม กำลังพลสำรอง จะต้องดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของกำลังพลสำรอง เพื่อให้กำลังพลสำรองเข้ารับการศึกษาเพิ่มเติมตามระเบียบ หรือหลักสูตรที่กำหนด เช่น หลักสูตรการเลื่อนยศหรือ เลื่อนฐานะให้

^{๑๙} วุฒิปราช ภูมิสวัสดิ์, “การพัฒนาระบบกำลังพลสำรองของกองทัพเรือ เพื่อสนับสนุนแผนป้องกันประเทศของกองทัพเรือ”, หลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ๕๙, หน้า ๗ - ๙

กำลังพลสำรอง เป็นต้น หน่วยที่ดำเนินการฝึกศึกษาจะต้องปลูกฝังอุดมการณ์ให้กำลังพลสำรองมีความรู้ความเข้าใจต่อหน้าที่ของตนในฐานะเป็นกำลังพลสำรองของหน่วย และมีความเต็มใจที่จะเป็นกำลังส่วนหนึ่งของกองทัพ และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนทางราชการตลอดเวลา

๔.๓.๒.๔ ระบบการควบคุมกับระบบการบรรจุและการใช้กำลังพลสำรองที่หน่วยจะนำมาบรรจุในบัญชีบรรจุกำลังพล จะต้องเป็นกำลังพลสำรองที่ผ่านการตรวจสอบสภาพทหารกองหนุนว่ามีตัวตนอยู่จริงและสามารถติดต่อได้ การใช้กำลังพลสำรองจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ หรือแนวทางที่ชัดเจน สามารถชี้แจงความเข้าใจได้ง่าย เช่น กำลังพลสำรองจะต้องเข้ารับราชการ เมื่อใดเป็นจำนวนกี่วัน และต้องดำเนินการหรือปฏิบัติอย่างไรในขณะที่เป็นส่วนหนึ่งของกองทัพและจะหมดพันธะเมื่อใด

๔.๓.๓ ระบบการเรียกกำลังพลสำรอง หรือการระดมพล หมายถึง กรรมวิธีในการเรียกกำลังพลสำรองเข้ารับราชการทหารตามหลักเกณฑ์และความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยกิจการกำลังพลสำรอง พ.ศ.๒๕๕๙ ซึ่งแบ่งเป็น ๕ ประเภท คือการเรียกกำลังพลสำรองเพื่อตรวจสอบ การเรียกกำลังพลสำรองเพื่อฝึกวิชาทหาร การเรียกกำลังพลสำรองเพื่อปฏิบัติราชการ การเรียกกำลังพลสำรอง เพื่อทดสอบความพร้อมและการระดมพล โดยการเรียกกำลังพลสำรองในแต่ละประเภทจะมีความมุ่งหมายและลำดับความสำคัญในระดับที่แตกต่างกัน ดังนี้

๔.๓.๓.๑ การเรียกกำลังพลสำรองเพื่อตรวจสอบ กระทำในเวลาปกติ ปีละไม่เกิน ๑ วัน มีความมุ่งหมาย ดังนี้

๔.๓.๓.๑ (๑) ทดสอบผลการเรียกโดยให้กำลังพลสำรองซึ่งถูกเรียกเข้ามารายงานด้วยตนเอง ณ ตำบล วัน เวลา ที่กำหนดให้ เพื่อตรวจสอบการเดินทาง เพื่อให้เกิดการคุ้นชินต่อการเรียกและเพื่อทราบ

๔.๓.๓.๑ (๒) ตรวจสอบบัญชีเป็นรายบุคคลเพื่อทราบว่า ยังมีตัวจริงและหลักฐานถูกต้องหรือไม่

๔.๓.๓.๑ (๓) ทดสอบและตรวจสอบขนาดเครื่องแต่งกาย

๔.๓.๓.๑ (๔) ตรวจสอบร่างกาย

๔.๓.๓.๑ (๕) อบรมและบรรยาย เรื่องที่ควรทราบ หรือชี้แจง และทบทวนหน้าที่ของกำลังพลสำรอง

๔.๓.๓.๑ (๖) ชักซ้อมวิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการเรียกกำลังพลสำรองเข้ารับราชการทหาร

๔.๓.๓.๒ การเรียกกำลังพลสำรองเพื่อฝึกวิชาทหาร กระทำตั้งแต่ในเวลาปกติ ปีละไม่เกิน ๖๐ วัน ส่วนราชการอาจเรียกกำลังพลสำรอง เพื่อฝึกวิชาทหารได้ตามความเหมาะสม มีความมุ่งหมาย ดังนี้

๔.๓.๓.๒ (๑) ฝึกทบทวนวิชาทหาร รวมถึงการฝึกศึกษากำลังพลสำรองตามแนวทางรับราชการ

๔.๓.๓.๒ (๒) ฝึก ศึกษา อบรม ตามความชำนาญการทางทหารให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพราชการทหาร

๔.๓.๓.๓ การเรียกกำลังพลสำรองเพื่อปฏิบัติราชการ จะกระทำเป็นการชั่วคราว และเท่าที่จำเป็นตามที่ส่วนราชการกำหนด มีความมุ่งหมาย ดังนี้

๔.๓.๓.๓ (๑) ปฏิบัติหน้าที่รักษาความปลอดภัย ที่ตั้งหน่วยทหาร

๔.๓.๓.๓ (๒) ปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญ เป็นการเฉพาะ

๔.๓.๓.๓ (๓) ปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และบรรเทาสาธารณสุข

๔.๓.๓.๓ (๔) ปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นการปฏิบัติทางทหารนอกเหนือจากสงคราม

๔.๓.๓.๔ การเรียกกำลังพลสำรองเพื่อทดลองความพร้อม กระทำได้ตั้งแต่ในเวลาปกติ เพื่อเตรียมรับสถานการณ์ มีความมุ่งหมาย ดังนี้

๔.๓.๓.๔ (๑) เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อเตรียมรับสถานการณ์ที่อาจเกิดในระยะอันใกล้ เมื่อมีการระดมพล

๔.๓.๓.๔ (๒) ทดสอบแผนป้องกันประเทศ หรือ แผนป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย

๔.๓.๓.๔ (๓) ฝึกอบรมเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓.๓.๕ การระดมพล กระทำได้ในเวลาที่มิประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือ ประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือกรณีมีการรบ หรือการสงคราม จนถึงขั้นที่ต้องมีการระดมสรรพกำลังของชาติ มีความมุ่งหมาย ดังนี้

๔.๓.๓.๕ (๑) ป้องกันประเทศตามแผนป้องกันประเทศ

๔.๓.๓.๕ (๒) แก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติสาธารณะ

๔.๓.๓.๕ (๓) ป้องกันหรือปราบปรามการจลาจล

๔.๓.๓.๕ (๔) ขยายกำลังตามอัตราสงคราม

การระดม กระทำได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามนั้น

๔.๓.๔ ระบบการฝึกศึกษา เมื่อมีการเรียกพลเพื่อฝึกวิชาทหาร กำลังพลที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีบรรจุกำลังพลของหน่วยใด หน่วยนั้นจะทำการฝึกกำลังพลสำรองตามตำแหน่งหน้าที่ที่บรรจุอยู่ และทำการฝึกเพิ่มเติมในด้านความชำนาญการทางทหาร การฝึกหน่วยทางยุทธวิธี การฝึกทบทวน เพื่อให้กำลังพลสำรองสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๓.๕ ระบบการบรรจุและการใช้ เป็นการพิจารณาบรรจุกำลังพลสำรองลงในบัญชีบรรจุกำลังพลของหน่วยตามข้อพิจารณาต่าง ๆ เช่น พิจารณาบรรจุกำลังพลที่ปลดเป็นกองหนุนในรุ่นปีใหม่ ๆ เป็นลำดับแรก พิจารณาบรรจุกำลังพลที่มีภูมิลำเนาทหารอยู่ในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียงกับหน่วย จัดทำบัญชีบรรจุกำลังเป็นลำดับถัดมา และบรรจุกำลังพลสำรองที่เคยประจำการในหน่วยจัดทำบัญชีบรรจุกำลังเป็นลำดับสุดท้าย เป็นต้น และการใช้กำลังพลสำรองเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามแผนป้องกัน

ประเทศนั้นจะกำหนดจุดมุ่งหมายให้กำลังพลสำรองสามารถปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยได้ตามห้วงเวลาที่กำหนดเมื่อมีคำสั่งเรียกพลหรือระดมพล

บทสรุป

เป้าหมายสูงสุดของประเทศ คือ การมีเอกราช อธิปไตยจากภัยคุกคาม มีความมั่นคง สามารถดำเนินกิจกรรมทางด้านการเมือง การทหาร สังคม เศรษฐกิจได้อย่างมั่นคง สามารถพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ภารกิจที่สำคัญ คือ มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ให้ประชาชนมีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต การจะบรรลุเป้าหมายของประเทศได้นั้น รัฐจึงต้องมีการส่งเสริมกำลังกองทัพทั้งในด้านกำลังพลและยุทโธปกรณ์ให้มีความพร้อมรอบอยู่ตลอดเวลา เดิมจะใช้กำลังพลสำรองแต่เฉพาะในยามสงคราม แต่ภารกิจในปัจจุบันจะถูกนำไปใช้ในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ การบรรเทาสาธารณภัย การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ปัญหาเสพติด เป็นต้น ซึ่งในด้านกำลังพล รัฐให้ความสำคัญกับระบบกำลังสำรองของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้ระบบกำลังพลสำรองมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ระบบกำลังพลสำรอง เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ การจัดเตรียม และการใช้กำลังพลสำรอง เพื่อตรวจสอบ เพื่อฝึกวิชาทหาร เพื่อปฏิบัติราชการ หรือเพื่อทดสอบความพร้อม และในการระดมพล หากมีการจัดเตรียมกำลังพลสำรองได้อย่างมีประสิทธิภาพไว้ตั้งแต่ยามปกติ ย่อมสามารถเรียกกำลังสำรองมาใช้ประเทศชาติได้ทันทั่วทั้งที่ทั้งสถานการณ์ภัยคุกคามของชาติ ไม่ว่าจะเป็นภัยคุกคามรูปแบบเดิมหรือภัยคุกคามรูปแบบใหม่

การบริหารระบบกำลังพลสำรอง ควรที่ยึดหลักหลักนิติธรรม เนื่องจากเป็นหลักในการปกครองบ้านเมืองโดยกฎหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ มีความเสมอภาค ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน ทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายไม่ว่าสถานะใด โดยผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปกครองก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายด้วย โดยผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปกครองจะกระทำการใดที่กระทบสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานมิได้ หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมมีความสุข แม้ว่ากำลังพลสำรองจะไม่ใช่อำนาจหลักของกองทัพเหมือนทหารประจำการ แต่ถือได้ว่าเป็นกำลังพลที่สำคัญต่อการปฏิบัติการกิจต่างๆ จึงควรให้ความสำคัญของกำลังพลสำรอง ในการให้สิทธิ หน้าที่ และสวัสดิการต่างๆที่พึงจะได้รับ เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และระเบียบต่างๆ

ดังนั้น หากระบบกำลังพลสำรองอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมแล้ว ย่อมส่งผลให้การปกครองบังคับบัญชาจะอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ การบริหารงานเป็นไปอย่างเป็นธรรม เมื่อผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจะทำให้กองทัพเป็นปึกแผ่นเดียว ในอนาคตหากว่าประเทศจะตกอยู่ในภัยคุกคามแบบใด กองทัพก็สามารถปฏิบัติการกิจให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และเป็นการสร้างความมั่นคงให้ประเทศต่อไปได้

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความ

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. **หลักนิติธรรม**. ในรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ ๙๐ ปี ธรรมศาสตร์อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

ธานินทร์ กรีวิเชียร. **คำบรรยายเรื่องหลักนิติธรรมในการอบรมหลักสูตรภาคจริยธรรม สำนักอบรมกฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ ๖๑**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชวนพิมพ์ ๕๐ จำกัด, ๒๕๒๒

ยุทธนาสินธุ์ ศรีนุรัตน์เดชา. **ยุทธศาสตร์ทหาร ยุทธศาสตร์ปฏิบัติการ**. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

วิชญ์ เครื่องงาม. **หลักนิติธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ**. เอกสารบรรยายในที่ประชุม สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง, กรุงเทพมหานคร: ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒.

วุฒิพรรณ ภูมิสวัสดิ์. **การพัฒนาระบบกำลังพลสำรองของกองทัพเรือ เพื่อสนับสนุนแผนป้องกันประเทศของกองทัพเรือ**. หลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ๕๙.

สราทิส ไพเราะ. **ผลคำวินิจฉัยของศาลต่อการกระทำปฏิวัติรัฐประหาร**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๒๕๕๙.

สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติกำลังพลสำรอง พ.ศ.๒๕๕๘ **บทความพิเศษ กองการกำลังพล กรมการสรรพกำลังกลาโหม**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙.

ศานิต สร้างสมวงศ์ และคณะ. **จริยธรรมในวิชาชีพทหาร**, รายงานการวิจัย ชุดโครงการวิจัย “จริยธรรมในวิชาชีพ”.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติจัดระเบียบกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐

สารสนเทศ

ข้อมูลความรู้เพื่อสนับสนุนการดำเนินการโครงการพัฒนาและขยายเครือข่ายประชาชนด้านการข่าว กระทรวงมหาดไทย. ค้นวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๔. จาก

<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER๔/DRAWER๐๔๕/GENERAL/DATA๐๐๐๐/๐๐๐๐๐๑๔๗.PDF>

รายงานสรุปผลดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ประจำปี ๒๕๖๓. ค้นวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๔. จาก

http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/๒๐๒๑/๐๒/NS_๒๕๖๓-for-Web.pdf

อรรถพล ใหญ่สว่าง. “**หลักนิติธรรม**”. จุลนิตี ม.ค.- ก.พ. ๒๕๕๗. ค้นวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๔. จาก

https://www.senate.go.th/assets/portals/๙๓/fileups/๒๗๒/files/S%E๐%B๙%๘๘ub_Jun/๓journal/b๑๖๖%๒๐jun_๑๑